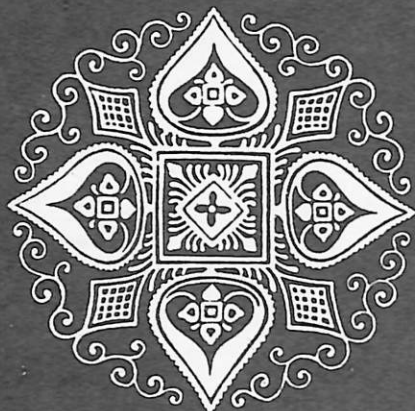

МХІРІСТЬ НАРОДНА

Збірник тридцять шостий

Г
О
Д

1983
ри
10»
1983

ІНДІЙСЬКІ ПРИСЛІВ'Я
ТА ПІРКАЗКИ

Упорядкування
та вступне слово
Віктора Баліна

Київ
Видавництво художньої літератури
«Дніпро»
1983

И (Інд)
I-60

В книгу вошли лучшие пословицы и поговорки, отображающие многовековой опыт индийского народа.

З хінді, бенгальської,
пенджабської та інших мов.
Переклав Степан Наливайко
Художник Микола Пшінка

4703000000—205
I M205(04)—83 205.83

© Видавництво «Дніпро», 1983.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Прислів'я та приказки кожного народу являють собою справді неоціненну скарбницю досвіду багатьох поколінь. У їхній відшліфованій лаконічній формі втілена народна мудрість, увічнені незліченні життєві ситуації, підсумовані найрізноманітніші спостереження. Художні образи, використані в них, яскраво характеризують культуру і побут народу, серед якого вони виникли і розвинулись.

В Індії, де народна творчість має багату традицію, що корінням своїм сягають глибини віків, з'являється високо цінувалося мистецтво слова. Найдавніша пам'ятка індійської літератури «Рігведа», створена в другому тисячолітті до нової ери, до наших днів донесла думки й почування людей, котрі допитливо вдивлялися в довколишній світ і намагалися не тільки осмислити його, а й втілити свої враження у своєсвідомих поетичних образах. Уже в цій пам'ятці можна

знайти приклади висловлювань, аналогічні прислів'ям та приказкам. В індійців здавна проявилось прагнення виразити думку в якомога коротшому і зручнішому для запам'ятовування вигляді. Вдалі дотепні висловлювання, створені безвісними авторами, переходили з вуст у уста, ставали загальним надбанням. Чимало індійських прислів'їв та приказок склалося на основі легенд, казкових історій, житейських анекдотів, повчальних байок та інших усних творів, що побутували в народі. Здобували популярність і ставали прислів'ями також образні афористичні висловлювання багатьох відомих поетів, які творили в різний час і різними мовами Індії. Індійські прислів'я та приказки, як і прислів'я та приказки інших народів, закарбували в собі ситуації і стосунки, притаманні загалом для будь-якого людського суспільства. Ось чому серед них можемо знайти і такі, що повністю або почасти збігаються з прислів'ями, створеними іншими народами світу. У них втілені подібні загальнолюдські ідеали й норми поведінки, піддаються осуду або висміюються загальновідомі вадки і слабості, містяться спостереження над схожими деталями життя та побуту.

Водночас індійські прислів'я та приказки відображають своєрідність життя народів Індії, країни, на величезній території якої численні народності й етнічні групи перебували у різних природних, а часто-густо і в різних соціальних умовах. Це спричинило конкретний зміст і коло образів, використаних у прислів'ях та приказках. У них зримо присутні риси побуту, матеріальної культури і способу мислення, властивих і хліборобові просторих рівнин, і скотареві пустелі, і жителю гімалайських узгір'їв, і рибалці з океанського узбережжя. Афоризми та повчальні висловлювання здавна відомі в Індії під назвою «субашіта» (досл. «гарно мовлене»). Досить часто їх об'єднували в окремі збірники, а деякі автори самі створювали цикли коротких віршів аналогічного змісту. У XIX столітті почалося вивчення індійського фольклору європейськими збирачами та дослідниками. Один із найперших збірників індійських прислів'їв та приказок з перекладом їх англійською мовою видав 1832 року У. Мортон. Видатний російський індолог І. П. Минаєв у 70-і роки минулого сторіччя збирав зразки народної творчості серед жителів району Кумаон в передгір'ях Гімалаїв.

Неперевершеним і досі за обсягом зібраного матеріалу і ретельності обробки є збірник прислів'їв хіндустані (тобто урду і хінді), випущений 1886 року С. Феллоном.

З 20-х років нашого століття почали публікуватися прислів'я та приказки, зібрані індійськими вченими в різних районах країни. Найбільш відомі праці таких авторів, як Рамнаresh Тріпатхі, Гуляб Рай, Ш'ямлал Пачаурі, Тотарам, Бахадурчанд Шастрі, Бальмукунд Арш Мальсіані, Р. Дж. Сархінді, Б'оланатх Тіварі, Сант Дгармачанд, Пхульджі Бгаї Бгін, Тара Смайллурі, Хафіз Халалуддін Ахмад Джафрі та ін. У ряді цих праць зафіксовано зразки народної мудрості таких суспільних верств і етнічних груп, які ще зовсім недавно перебували поза увагою дослідників.

У цьому збірнику представлено найпопулярніші прислів'я та приказки народів північної Індії, що живуть на території, яка простягається із заходу на схід від берегів Аравійського моря та раджастанських пустель до Ассама, і з півночі на південь від Кашмірської долини до дравидомовних областей центральної Індії. В ході історичного розвитку у цих народів під впливом різноманітних чин-

ників склалася певна спільність духовної культури, єдині критерії сприйняття дійсності. Тому серед прислів'їв, записаних, скажімо, у порівняно малочисельних народів, котрі живуть на окраїнах цієї території, можна зустріти багато таких, що вживані й у інших народів. І природно, що в цей збірник увійшли лише найбільш оригінальні й самобутні різновиди таких прислів'їв та приказок.

Прислів'я згруповано по тематичних розділах за їхнім змістом, хоча такий принцип не завжди може бути витриманий достатньо чітко через багатозначність прислів'їв.

Серед прислів'їв, які говорять про те, що людина повинна бути чесною, правдивою і великодушною, є чимало й таких, які прямо пов'язують ці якості з освітою та знаннями: «Дурень багатства прагне, розумного до знань тягне», «Корисні знання збирати годиться, і навіть у дитини не гріх навчатися». В одному з прислів'їв як символ мудрості називається лебідь. Цей птах, згідно з індійськими повір'ями, настільки мудрий, що з суміші молока і води здатен випити лише молоко.

Всі життєві блага досягаються працею. Працелюбний індійський народ втілює.

цю істину в прислів'ях та приказках, які багато в чому збігаються з прислів'ями та приказками на цю тему в інших народів. В прислів'ї про шуліку («Де б не сів шуліка, а хоч билинку та візьме») відбилися народне уявлення про працелюбність цього птаха. Кажуть, що шуліка, злітаючи з місця, неодмінно прихоплює з собою гілочку або травинку для свого гнізда.

Благородство справжньої дружби і, навпаки, небезпека, яку може накликати ненадійний друг — надзвичайно поширена фольклорна тема. «З недостойним дружити — стіну з піску ліпити», «Другом той може бути, хто поміг у скруті» та інші прислів'я детально розкривають цю тему.

Дурість, хвастощі, жадоба, лінощі, заздрість та інші вади висміюються в численних висловлюваннях типу «В роботах — вівця, а за столом — тигр», «Ледар ладен в колодязь стрибнути, аби тільки спини не гнути», «Щоб свою люльку прикурити, ладен чужий дім підпалити», «Перш ніж муху з молока викине, скнара її облизже», «Заздрісний ладен відрізати й носа, аби сусідові гірше велося» тощо. Про безпросвітне життя трудової людини складено сотні прислів'їв. Вона

страждає від злиднів, від виснажливих можновладців, від природних стихій. Не випадково тому в народних висловлюваннях інколи звучить мотив страждання, приреченості, покірливості жорстокій долі. Це такі прислів'я: «В бідняцькій хатині і сіль — ласощі», «Підведись — трішки та загинь під стрішки: що не дім, ті ж біди у нім», «Безталанного доля лиха: або посуха вдарить, або віл здохне», «Голодному й місяць — млинець», «Скільки не плаче, а роботи не баче», «На начальника-здирцю, як на дикого слона, управи ніхто не знає», «Дужий б'є, ще й плакати не дає» та інші. За довгі століття безправ'я та приниження, на які був приречений простий народ, таких прислів'їв з'явилося чимало. Та поряд з ними було складено й веселі, дотепні прислів'я, в яких іскриться нев'янучий оптимізм, висловлюється віра в краще майбутнє: «Поки живеш, надії не втрачай», «Ото дали: і манго поїли, і кісточки продали!», «Зламалося ліжко — на землі вкладаєся», «Хто й не присяде — тому померти ніколи, а хто сиднем сидить, тому недовго жити», «Поки твого віку — радій життю», «На людях вмирати, як на весіллі гуляти», «Богу молися, але й лікарю

поклонися», «Найбільше щастя — недовге нещастя».

Простим людям завжди була чужа релігійна міжусобиця, яку роздмухували в своїх корисливих цілях релігійні фанатики. Про це і мовиться в прислів'ях: «Індуси та мусульмани — дві поли одного каптана», «Хто кохас — касті не питає», «У аскетів і правителів немає приятелів», «Брахман, крамар і пес на всіх гарчать». Традиційні релігійні уявлення, звісно, наклали певний відбиток на спосіб мислення народу, знайшли відображення в прислів'ях. З іншого боку прислів'ях експонують, недолугість, хабарництво служителів культу, жерців-брахманів і мулл, усіляких аскетів, факірів та святих.

Давні індійські прислів'я та приказки живуть і сьогодні повнокровним життям. Роблячи яскравою і образною живу розмовну мову, вони також збагачують писемну літературу всіх народів країни. Як національний скарб, вони входять в загальносвітовий фонд культурного спадку людства. І знайомство з ними, безперечно, буде напрощуд цікавим для радянського читача.

Віктор Балін

Людина — природи вершина

В єдності — сила.

Одне навіть поліно не горить.

Одне поліно не горить,
а тільки чадить.

Самотній і від плачу
і від сміху малу має втіху.

Без квітки нема й пелюстки.

Є віти, будуть і квіти.

Одна одиниця — один,
дві одиниці — одинадцять.

Як у злагоді жити,
легко й море осушити.

Нитку неважко зв'язати,
а порвану основу не стушити знову.

Де у двох незлагодба,
третьому вигода.

Одна горошина печі не рознесе.

З одним колесом
колісника далеко не замчитьсся.

Глека ліпить гончар,
а наповнюють люди.

Хочеш сісти — пилюку змети,
в дорогу зібрався — один не іди.

Про себе дбай,
та й про інших не забувай.

Однією рукою в долоні не плещуть.

Двом колодязям не зійтися,
а людина з людиною зійдеться.

Краплина по краплинці —
і ставок по вінця.

Велике з малого назбирується.

І люди не раз на раз: один —
простий камінець, інший — алмаз.

Найкраще квітці на своїй гілці.

Квітка найкраща на своєму стеблі.

Де погана справа,
там погана й слава.

Чесť людини не менша
за саму людину.

Масш честь — ти людина,
а без честі — тварина.

Добре ім'я всіх скарбів дорожче.

Твоя честь у твоїх руках.

Краще гідно вмерти,
ніж безчесно жити.

Чесно роби, як слід роби,
і ось так — сто разів на добі.

Краще й не жити,
а ніж честь згубити.

Жити в безчесті гірше смерті.

Не шкодуй грошей — бережи життя,
не шкодуй життя — бережи честь.

За грішми не сумуй, а честі пильнуй.

Чесні не підведуть,
а безчесним віри не ймуть.

Руками хазяїну служу,
але честь свою бережу.

Слова гідного усім видні,
як у слона бивні.

Хто свою честь пильнує не дуже,
тому й до чужої байдуже.

Ненажері аби черево натовкти,
а гідному — честь зберегти.

Хочеш сам повагу мати —
навчись інших поважати.

На шахрая покладатись —
свої честі збуватись.

Краще чисте сумління,
аніж царське володіння.

Гідний і розмовляє з гідністю.

Ліпше половину по правді,
аніж усе, та безчесно.

Совість знаєш — усе маєш.

Аби добре ім'я по собі залишить,
а життя — тьху!

Від добрих добрі й родяться.

Добре доброму життя дає.

За добро добром платять.

Добра людина й зарібком
з усіма ділиться.

Сам будеш добрий,
весь світ із тобою дружитиме.

Від добра до зла відстань мала —
чотири пальці.

Щоб добро зробити,
не треба дозволу просити.

Хто погано робить, погано й кінчає.

Доброму завжди щастить,
а злому — тільки мить.

Для злого і того,
хто совість забуває,
життя недовго триває.

Слово переступив — честь загубив.

Хто правду говорить,
той щасливий ходить.

Поки можеш ворушитися,
поводь себе як годиться.

Хто всім помагає —
від людей шану має.

Слово шаноби всім до вподоби.

Добра душа людину прикраша.

Роби добре, і буде добре,
бо все добре і кінчається добре.

Не покидай прямих шляхів
заради манівців.

Хто з кося впіде,
той знов у сідло сяде,
а хто в очах упав — навіки пропав.

Голка, вапно і добра людина —
три найперші зілители.

Що в тебе на серці —
в очах розкривається, як гарне
й негарне в люстрі відбивається.

Чоло людини — дзеркало душі.

Немає чесноти над доброту,
немає гріха над насильство.

Світ на довірі тримається.

Що серце ховас, лице промовляє.

Спочутливе звертання —
те ж частування.

Народ — коріння,
раджа — стовбур країни,
всохне коріння — і стовбур загине.

Індуси і мусульмани —
дві поли одного каптана.

Без Рами не було б «Рамаяни».

Хоробрість — окраса чоловіків.

До слабкого і доля жорстока.

Де страх перед невдачею —
там поразка, де віра в успіх —
там перемога.

Відважному думка про славу,
а боязкому — про страву.

Справжній чоловік переступати
слова не звик.

На смерть вирушас,
а пісню співає.

Крок за кроком йти —
легко й гору перейти.

Доблесний воїн стає на бій,
а не співає славу собі.

Йому стане духу
й сатані обірвати вуха.

Геройські діла — найбільша хвала.

Будеш душею твердим,
буде і тіло стійким.

Як сонце піднімається,
то ніч геть забирається.

Золото й срібло
вогнем випробовують.

Той мужчина справжній,
хто бадьорий і веселий завжди.

Хто в руках силу має,
з голоду не вмирас.

Шакали ходять у зграї,
а лев сам гуляє.

Місяць сам п'їтьму розганяє,
яку й безліч зірок не здєлас.

Сміливому й доля помагає.

Місяць впливає —
світлом світ заливає.

Світильник світильнику світить
помагає.

З тигренят тигри виростають.

Бійся лиха, поки тихо,
а коли прийшло, не страшись —
сміло з ним борись.

Хто страху не має,
того слава стрічас.

Тільки місяць вгору,
п'їтьма — в свою пору.

Тільки з роботи видно —
хто ти

Не працювати — нічого не мати.

Навіть одна зернина,
зароблена руками своїми,
цінніша за цілий мішок,
здобутий руками чужими.

Працю любити — заможно жити.

Сам зробив — надійно збив.

Що сам заробив, те завжди солодке.

Хто рано встає і пізно лягає —
знегод та нестатків не знає.

Вдалий початок — половина діла.

Щоб жити й веселитись,
треба трудитись.

Як потрудишся та погнешся,
то чогось і доб'єшся.

Як руки ліниві, то й вуса некрасиві.

Тільки зароблені гроші
користь приносять.

Своє добро гайнуватимеш —
під чужими дверима жебратимеш.

Попрієш біля тростини,
матимеш цукор щодини.

Хто не спить — тому теличка,
а хто спить — тому бичок.

Мало спати — добро наживати,
багато спати — злидарем стати.

Бідність ревної праці боїться.

Удень спати — зарібок втрачати.

Мала мишка через всю гору
прогризла нору.

Спершу роздивись,
а тоді за діло берись.

Краще задарма робити,
ніж байдки бити.

Нема корови — можеш бика доїти:
усе ж краще, ніж без діла сидіти.

Від неробства усі вади.

Родюче дерево вгору не пнеться,
а від плодів гнеться.

Дерево плоди славлять.

Золото вогню піддають,
а людину в житті пізнають.

З десятих по дрючку —
і дров в'язанка.

Вчасна допомога —
найкраща підмога.

У гідної людини життя —
до інших співчуття.

Іжу дати — це дарунок багатий.

Робота гуртова творить дива.

Тільки робота наситить рота.

Діло ділу вчить.

Працьовитого люблять за діло щире,
а не за колір шкіри.

Сьогоднішнє на завтра не відкладай.

Працьовитість — права рука щастя.

Малі мурашки
гору рознести можуть.

Ласка люба дитині,
а діло — дорослій людині.

Коли всі до діла гарячі —
не страшні невдачі.

Як ніг не зіб'єш,
то й шляху не пройдеш.

Порожній плунок рукам велить
байдиків не бить.

Словами живота не наситиш.

Час прогайнуєш, потім пожалкуєш.

Не роби сьогодні те,
що завтра в сором введе.

Поле господарю за працю віддячує.

Яка турбота, така й робота.

Легко ламати, та важко будувати.

Сповістив півень світанок,
шукай-но, пташко, сніданок.

Квітку кетакі¹ не пропустить
бджола, хоч і знає, що колюча вона.

У човняра настегнова пов'язка
завжди мокра.

Доброї роботи й полоненого ворога
з рук не упускають,
бо вони не щодня бувають.

¹ Кетакі — запашна квітка.

Багатому дорога своя шкура,
а бідному робота.

Прогаяний час назад не вернеш.

Один вчасний стібок
багатьох інших вартий.

Слиною тіста не замієш.

Скільки патоки додаси,
стільки й солодкого з'їси.

Думкою про ласощі ситий не будеш.

Крапля по краплі і камінь точить.

Від слова «цукор» в роті солодко
не стане.

Де б не сів шуліка,
а хоч билинку та візьме.

Кип'ятиш молоко —
про інше не думай.

Так наморився,
що аж з зубів піт полився.

Чесно заробив — спокійно з'їв.

Леву й на чужині снідання
від полювання.

Послухай пораду,
але сам давай раду.

Якщо за сошник узявся,
на свою силу поклався.

Що з рук упаде, те навек пропаде.

Щоб халву їсти — рот потрібний.

Навіщо остроги для коня баского?

Золото на вогні ще ясніше сяє.

Хто духом занепадає,
той щастя не знає.

Хліб не росте на дереві.

Світ надія живить.

Врожай градом побило?
Не тужи,
берись за діло.

Людина хлібом жива.

Камінню п'явки не страшні.

Не тебе ворог остерігається,
а твоєї палиці.

Хто в бою першим устиг,
той і переміг.

Чим плодів більше, тим гілля нижче.

Перед ломом і камінь не встоїть.

Камінь у воді не гниє.

Кувати треба спішнить,
поки залізо пашисть.

Лев один здобич полює,
а сто лисець годує.

Сандалова скалочка пахне краще,
аніж віз дров.

Де ювелір сто ударів наносить,
ковалеві й одного досить.

Лінивий кінь розуміє батіг,
а скакун і від слова прискорить біг.

Сонце пилюкою не закидаєш.

Коли скрутно буває —
друг помагає

Другом той може бути,
хто поміг у скруті.

Молоко присмне язика,
а дружба — душі.

Краще на одного покладатись,
ніж від багатьох сподіватись.

Близькі друзі — одна душа,
хоч і два серця.

Лише в біді визнаєш,
друга чи ворога маєш.

Любитель ганяшу другом не буває:
посидить, покурить та й геть утікає.

Той справжнього друга має,
хто в дружбі зиску не шукає.

Солодко їси та п'єш —
друзів повно знайдеш,
а раптом біда — їх як змила вода.

І добре, і погане
в спілкуванні прогляне.

Мавп'ячій дружбі не вір.

З недостойним дружити —
стіну з піску ліпити.

З ошуканцем дружити —
життя собі вкоротити.

Гроші цінні ті, що в кишені,
а друзі — ті, що з нами в біді.

Вогонь для соломи
приятель кепський.

Шукай правдивого, бійся лестивого.

Серце — дзеркало для іншого серця.

Ворога уникай, а друга шукай.

З гідним знайся, ворога цурайся.

У грошей і дружби — різні шляхи.

Знайти друга неважко,
бути вірним другом важко.

Собаки між собою гризуться,
а до шакала гуртом беруться.

Дружба нечесного — слід на воді,
дружба гідного — зарубка на камені.

Тонкі коржі чи товсті —
неклись на однім листі.

Повіки очам не важкі.

З одного колчана стріли.

Дві половинки однієї горошинки.

В одній формі відліті.

Добре товариство вгору підіймас,
а погане із пуття збивас.

Хитливий зуб і зрадливий друг
завдають однакових мук.

Краще розумний ворог,
ніж нерозумний друг.

У аскетів і правителів немає
приятелів.

Не розбивають горнят,
з яких кашу їдять.

Хто з тигром товаришує,
колись його вдачу відчусь.

Якщо не даєш меду,
то хоч солодким словом утіш.

Найближчий друг
найболючіше ранити може.

Подружив із віслоком —
взнаєш і його копито.

Якщо двоє ладнають,
то судді не шукають.

Новий приятель нові гроші тратить.

З верблюдом дружити —
високі ворота робити.

Воду і вогонь до купи не згонь —
не помиряться.

Вогонь і вода заведи погані сусіди.

Бетель, яким друг пригощає,
ціни не має.

Краще обпекти руку, ніж серце.

Скільки хочеш пий води,
та джерела не гди.

Часом одет дарований солодший
за мед купований.

Всім ткачів дев'ять цівок ділили —
і дружбу розбили.

Біда прийде —
нещирих друзів одведе.

Шанують за розум,
а не за вік

Людину з розмови видно.

Знання — це добро,
що не знає втрати,
ні злодію ні царю його не одібрати.

Дурень багатства прагне,
розумного до знань тягне.

Знання не меншає,
коли ним ділишся.

Свої помилки пам'ятати —
розумнішим ставати.

Користі більше від «уміти»
і «знати», аніж від сили і влади.

Хто грамоту знає,
в того й кішка читас.

Сто розумних завжди згоди дійдуть.

Розум дужчий за буйволячу силу.

Розуму за гроші не купиш.

Розумному й натяку досить,
а дурню й потиличника мало.

Слухай мудрої мови
і не бійся злої намови.

Не віддав сина до науки,
віддай його в добрі руки.

Учитель — той же батько.

На помилках і невдачах
люди вчаться.

Корисні знання збирати годиться,
і навіть в дитини не гріх повчиться.

Сотня дурних не варта одного
розумного.

Молоко від води лебідь
відділити може.

Без учителя, навмання,
важко здобути знання.

Без порадника дорога темна.

Для неписьменного чорна буква
те саме, що й буйвол.

Хорошому коневі досить батога,
розумній людині досить натяку.

Доброго коня по вухах визнають,
розумного — по мові.

За все зразу хапатись —
недоуком зостатись.

Пише «Рама», а виходить «Яма» —
ото грамотій!

Справжнє від удаваного
завжди відрізнити можна.

Добра порада ніколи не завада.

Хто пильнується,
той не заблудиться.

Дужий відповідає кулаком,
слабший — язиком.

Де роздум, там і розум,
а хвороба від нестриму.

Неграмотний серед учених,
як ворон серед лебедів.

Хочеш танцювати, ніг не шкодуй.

Власний розум і чуже багатство
завжди більшими здаються.

Лестивому довіряти —
розуму не мати.

Охочих багато інших поучати,
а приклад показати —
спробуй пошукати.

Звідки сліпому знати,
що то — дзеркало.

Не знає сліпий про те,
як вишня цвіте.

Сліпий бусько кнює скрізь,
де грузько.

Для сліпих очей що день, що ніч.

Сліпий собака на вітер гавка.

Багатство і мудрість разом
не живуть.

У пригорщу моря не збереш.

Хто порахував зірки на небі?

На молоді обіцяєшся,
то й на кисляк дутимеш.

Мав радика царство чимале,
а що стало: решето
та дірваний копик.

І на землі негожій шафран
рости може.

І найслабшого ворога не зневажай,
бо навіть мурашка губить слона,
як у хобот залізе вона.

Із старого напуги учень недолугий.

Скрізь усього скуштував,
у різних халепях бував.

Поки добрим вершником став,
не раз із коня упав.

Вчитель патокою лишився,
учень цукром зробився.

Жаба про море не знає,
бо з калюжі не вилізає.

Проти певмілого позивача
завжди свідок знайдеться.

Гроші того не варті,
щоб за них кров проливати.

Підлий підлим так і лишиться,
скільки його не вчи.

Де сила не може, там розум допоможе.

І в чалми часом поради питаї.

Злого та підлого добру не навчити,
як у камінь цвях не забити.

Від биття не буде пуття —
осел конем не стане.

З дерева зовсім інший світ.

Є сотня доріг, щоб знайти
свій власний шлях.

Вода з криниці завжди чиста.

Живий приклад кращий
сотні повчань.

Коли в себе пусто,
то й від людей не густо.

Що сам зметикую, про те не жалкую.

Помилки найкраще вчать.

Злигодні розуму вчать.

Чи є такий серед нас,
хто б не помилився хоч раз?

Їжу з іншим діли,
але своїм розумом живи.

Мишеня не вчити,
як йому нору рити.

Нужда — винахідлива мати.

Перш ніж стрибати, прикинь,
чи сили хватить.

Взнаєш, що таке щастя,
як приходить нещастя.

Ворога свого слабшим не вважай.

Воду п'єш — придивляйся,
вчителя шукаєш — не хапайся.

Хто обпікає,
той і на світлячка дмуше.

Ювелірове вміння дорожче золота.

Молоду гілку будь-як зігнеш.

Молода бамбучина згинається,
а стара ламається.

В науку влізти —
залізний горох гризти.

На повільному вогні
хлібці — ой смачні!

Ковалеві не до лиця пекти млинця.

Язик серед зубів розуму не згубив.

Скільки дерева не поливай,
але в свою пору буде врожай.

Коли треба діяти,
роздумаю не час.

Звідки ткачеві знати,
як то шпеницю жати?

Що спішше, те не значить добре.

В бідняцькій хатині
і сіль — ласощі

Злиднів тягар важкий, як гора.

В бідняка майна — шматина одна,
хочеш — підстилай, хоч —
себе вкривай.

Так воно вже ведеться,
що сліпий млині полова дістасться.

За сльози бідняка розплата тяжка.

І зерно сире, і млин зіпсувався.

Своє нещастя більше гризе,
аніж чуже.

Коли буйволиця телиться в бідняка,
всі до нього: дай молока!

Багатому життя — святий дар,
а бідному — важкий тягар.

От забрів: спереду — криниця,
позаду — рів.

Як мелеться зернина,
то й невинна комаха гине.

І сам живу так-сяк,
та ще й в двері жебрак.

З неба впав,
та на фініковій пальмі застряв.

Бідний завжди щедрий.

Хто на інших покладається, той ще
до смерті з життям прощається.

Підведись-но трішки
та заглянь під стрішки: що не дім,
ті ж біди в нім.

Власні біди кожному болять.

В бідного, здається,
й одяг швидше рветься.

Зібравсь на базар бідак,
а там ні гир, ні ваг.

От доля біднячка: зібравсь
по водицю, та висохла криниця.

Безталанного доля лиха:
або посуха вдарить, або віл здиха.

Й огірок для бідняка —
розкіш, ще й яка.

Зіпсутому зерну хто дасть
добру ціну?

Щасливий у гості приходить,
як стіл накривають, а нещасливий —
як зі стола прибирають.

Хай йому грець, як пустий гаманець!

Дружина бідняка всім гультям
наречена.

Багатий їсть, коли знає,
а бідний, коли має.

У бідного й борошно сиріє.

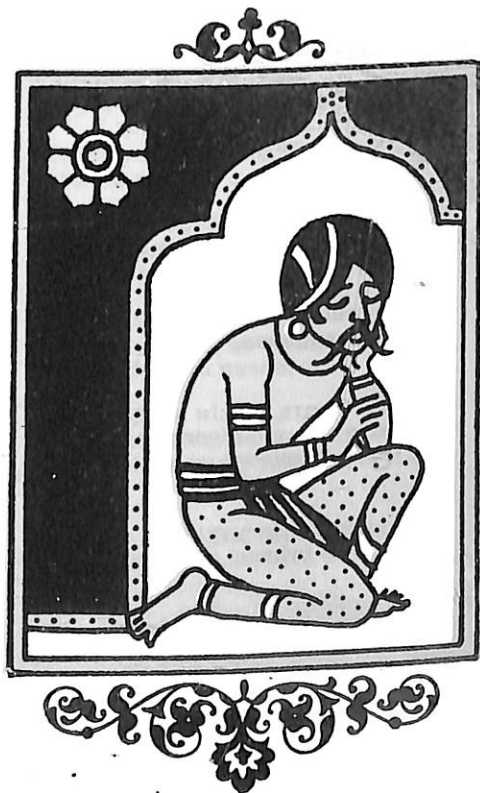
Бідному завжди щастя мало:
почав поститись — дні довні стали.

Завів овечку, щоб вовну мати,
а вона поле толочить, клята.

З жорен врятувався,
та в ступу ввігнався.

Вкрала багачка, а вина бідняка.

Ні води в глеку, ні жарини в печі.

З гуготливої печі та в багаття.

Від злиднів хоч-не-хоч
стриманим будеш.

Як горох був, то не було зубів,
як зуби вирости, то горох згубив.

Маєш гроші — ти людина, не маєш —
безкрила пташина.

Людина багата — всім за друга
і брата, а тих, що нічого не мають,
за худобу вважають.

Як в кишені вітер гуляє,
ярмарок не втішає.

Голодного від їжі не одірвеш
і сплюю.

Хто звик мало їсти,
нащо тому в борги лізти.

В кишені — діра, а кажуть:
у нього скарбів гора.

І соломинки не має,
пальцем в зубах колупас.

Ні зерна, ні травини —
виручай, конячино!

Ні зерна, ні сіна не маєш,
то й сам іржать починаєш.

Пригнічена людина, як і поточена
колода, ні на що не годна.

У бідного нема дня свого,
зате ніч вся його.

У бідняка ні сандалів на ногах,
ні шапки на голові.

Чого тільки не скаже божевільний,
чого тільки не з'їсть голодний.

Хоч присолили — і то ласку зробили.

Бідному і вві сні щастя немає.

Сину вдови-старчихи і жменя
зерна — утіха.

Розвалену хату не білять на свято.

За куснем хліба аж на край
світу дига.

Хто голодний, тому і сухар
пригодний.

Спитай у голодного, скільки це —
два і два, і він відповість,
що чотири хлібці з'їсть.

Голодному і горох — масло.

Хто голодний, той на все згодний.

Голодному й висохла фіга —
солодкий корж.

Хто неситий, той сердитий.

Голодному і місяць — млинець.

Хто лиш воду хлебче,
молитви не шепче.

Усе зробиш, як голодний ходиш.

В бідняка неохоче й каганець мигоче.

В голоду черево велике й страшне:
що не дістане, все проковтне.

Я сам хліба не їм,
турбота про хліб гризе мене.

В бідного і в животі пусто,
і в кишені негусто.

І гаманець усох, і не дають у борг.

Ні тобі хатки, ні землі латки.

Один молотити та віяти знає,
інший гарячий рис наминає.

Звідки селянину
знати гвоздики ціну? Купус
на мідячок, а підставляє мішок.

Скільки не плаче, а роботи не баче.

Настане ранок —
знов думай про сніданок.

Голод гамують хлібом і зелениною,
а не балаканиною.

Що сліпому бажати? Очей двоє мати.

Сам глухий, а гаманець тугий.

Бідняку, щоб напиться,
треба щоразу копати криницю.

У воді опинивсь —
з крокодилом мирись.

Кобила ледь шкандибас,
зате гарну вуздечку має.

Позичені гроші як солома горять.

Жити на позичку — все одно,
що грітися біля багаття з соломи.

Борги за собою брехню тягнуть.

Краще давати, аніж у борг брати.

Ні той, хто бере, ні той, хто дає,
про борг не забуває.

Смачно їсти — в борги влізти.

Гаряче ковтнеш — рот обпечеш,
позичене їси — живіт.

Чужим усе, а своїм — крихту.

Судді хабаря не дав —
і позов програв.

В кого повно добра,
на бідного й не позира.

Хто неправдою живе,
той солодко їсть і п'є.

Добре жити, коли всі п'ять пальців
в олію мочити.

Що розвага багатому,
те бідному — гріх.

Розбійник кращий за крамаря:
перший чужих на дорозі оббирає,
а другий — кого добре знає.

Багатому усі друзі.

Чужа кишеня для адвоката —
власна хата.

На знатних покладайся,
та далі від них тримайся.

На начальника-здирцю, як на дикого
слона, управи ніхто не зна.

Начальникова кобила
арабського скакуна зганьбила.

Багатство голову туманить.

Нажките негарно і тратиться марно.

Більше грошей — більше клопотів.

Той муки і болю відчуті не міг,
хто ніколи не знав порепаних ніг.

Хто плаває, той і тоне.

Служба ретельна, та дяка мізерна.

Коли прихопить скрута зла,
то батьком назовеш і осла.

Несмачна їжа, великі борги,
сварлива дружина й брудне
дрантя — роблять пеклом життя.

Біда, хоч і швидко минає,
пам'ять довгу лишає.

Нашкодив бородатий,
а відповідає вусатий.

Буйвол з буйволом б'ється —
кущам дістається.

За збитки, що слон учинив зі зла,
застрілили осла.

Котові розвага, а мишиці — смерть.

Пані провиниться, а винна —
служниця.

Осли поле столочили,
а ткача побили.

Під дрючком і мавпа танцює.

Болочому місцю найбільш
дістається.

Блискавка найчастіше
в сухе дерево б'є.

В скрутну хвилину і свою, і чужу
згадаєш родину.

Турбота — вогонь
для людського серця: хоч диму
не видно, а палить доценту.

Позичена люлька втіхи не дає.

В знедоленого одна розрада —
проклін.

Панночці — ласощі, а служниці —
побої.

На рибалці — дрантя, а в торговця
рибою — сережка золота.

Волу — вік трудитись,
а жеребцю — жирить-веселитись.

Прив'язаному теляті
довкола кілочка стрибати.

Козу позбавив життя,
а їдець пику відверта.

На зелене дерево всі птахи сідають,
а сухе — обминають.

В хазяїна збиток, а слугу побито.

Не ветиг від біди голову відхилить,
як вона в серце поровить.

Поголив голову та й сам не рад:
бо як синнув град!..

З вівці всі поровлять вовни взять.

Куди вівці не йдуть,
скрізь їх стрижуть.

Кого доля покарала люто,
від того відвертаються люди.

Хоч і золоті, все одно — кайдани.

Турботи із серця кров смокчуть.

Козяче серце усе щемить,
бо козеня можуть відібрати щомить.

Хоч головою об камінь бийся.

Голубка страждає,
а ворони тішається.

Бідному кредити можуть
в пеклі відкрити.

Як доля гірка, то й небо далеке,
і земля жорстка.

Пішов після посту говіти,
а довелося намаз творити.

І так кульгавий,
та ще й опинивсь у канаві.

Ножем по дині чи динею об ніж —
усе дині кінець.

От клята доля: розбагатіти до моря
пішов, та лиш порожню мушлю
знайшов.

Зі сковороди та у вогонь.

Як крапля води на розпеченій
сковороді.

Пожежею ліс спалило,
а турботами — тіло.

Тільки люльці знати,
як вогонь у собі тримати.

То в яму звалився,
то в криниці ледь не втопився.

Коли не щастить-таки,
то відсиріє і остання жменя муки.

Пішов поклони класти,
а довелося бавовну пряти.

Як лихо на голову впаде,
помагати ніхто не йде.

Мені лихо, а людям — втіха.
°

Як у ступі опинився,
товкача вже не бійся.
°

Як голова в ступі,
байдуже, хто товкачем лупить.
°

В засушну погоду на річці
і човен без ходу.
°

Хтось висиджує яйця,
а комусь курчата.
°

Хай таке лихо і ворога мине.
°

Перед багатством усі голову
схиляють.
°

Де багачькі пороги,
там падають в ноги.

Чого товстий товстіє?
Бо від турбот серце не нис.
°

Судова тяганина —
здуріє і дужа людина.

Все на світі можна придбати,
тільки не батька й матір

Родити — на той світ ходити.

Що таке пологи — породілля знає.

Для кожної матері своя дитина —
картина.

Сини погані — буває,
матерів поганих немає.

Мати дитину годує, як плач її чує.

Розуміє німого лише мати його.

В кого мати жива,
того й всевишній не забува.

Мати наб'є, мати й приголубить.

Дитина коло хати грається,
а мати по місту побивається.

У кожного батька свій батько був.

Гідний син у батька поради питає
і слово його над усе поважає.

З доччиним посагом біда кругом:
збираєш — сльози втираєш,
віддаєш — ридаєш.

Свій син сонечко,
а чужий — виродок.

Внуки бувають за дітей миліші.

Для бідняка дитина — розрада єдина.

Відділений син все одно що сусід.

Збирати синові гроші ні до чого:
добрий син і сам здобуде,
а поганий — із рук збуде.

Дочки ростуть швидко.

Не кривдь, свекрухо, невістки,
якщо в самої дочка на виданні.

Дочку лас, а в невістку поціляс.

Від пса у дворі зиску більше,
ніж від далекого брата.

Батько скнара, а син йому пара.

Батько по копійці збирає,
а син за вітром пускає.

Пестини, годуєш, сил не шкодуєш,
а часом таке виростає,
що життя немає.

У сімох сипів
батько з голоду помирає.

Годуєш і поїш дітей милих,
а виростуть, то нас женуть
до могил.

Соромлива невістка з голоду пухне.

У теці зятю пошана тільки
перші три дні.

У невісток сваря, у братів —
чвари.

Немає друга кращого за брата, немає
й ворога гіршого за брата.

Буває, що й брати разом
не вживуться.

Найдіпша окраса жінки —
її чоловік.

Жінка без чоловіка —
забудований сад.

Чоловік без дружини —
подорожній на глухій стежині.

Та жінка похвали гідна,
яка чоловікові вірна.

Жінка в юну пору тягнеться вгору.

Жінка без прикрас,
як світильник, що згас.

Де сварлива жона,
там вистава щодня.

Для кого шанований брахман,
а для дружини — чоловік.

Якщо жінці чоловік покориться,
на мавпу перетвориться.

В євнуховій хаті дитинка знайшлася.

Якщо чоловік любить дружину,
то вона справжня цариця.

Який чоловік, така і дружина.

Як дружина втекти захоче,
то і рів і стіну перескочить.

І дружина, і мати мають звичку
питати, тільки про різне: дружина —
що в гаманці, а мати —
чи є хліб у руці.

Жінці ради не дав, то хоч ослицю
за вуха потягав.

Тітку треба шанувати,
бо сестра їй рідна — мати.

Другу дружину брати —
перший в могилу лягати.

Як дощ для манго, а сонце для дині,
так жінці чоловік потрібен,
а ласка — дитині.

На далекого брата надію мати,
що в лівій руці меч тримати.

Що вийде із сина, шматка заліза
й теляти — наперед не вгадати.

Із дружком посварилася,
а на чоловіку окопилося.

І риба, і жінка люблять
проти течії плисти.

Не встиг дід померти,
як внук народився.

Молодиця смерть кличе,
а бабі заміж кортить.

Хто кохас — касти не питає.

Очі сурмою кожна жінка наводить,
але тими очима кожна
по-своєму дивиться.

Бабуся заміж виходить,
а онук їй весілля справляє.

Баба так і померла дівкою,
а внук те й робить, що жениться.

Їх не розлучиш,
як не відділиш кашу від масла.

І старий мотлох,
буває, нове життя починає.

Марно силкуватись від кохання
сховатись.

Кохання, як і пахощі, не втаїш.

Що раджа, що жебрак —
для кохання однак.

Коханню, друже, до касти байдуже.

Збагнути кохання —
марне намагання.

Приховати кашель, убивство
й кохання — марне намагання.

Кохання законів не визнає.

Від кохання нема лікування.

Кохання очей позбавляє, розум
відбирає; воно, мов ліана, доти
дерево обвиває, поки те не всихає.

Як вподобав ослицю,
не потрібна їй райська дівиця.

Врода і без прикрас гарна.

Меджнуну любий навіть Лейлін пес.

Хто відьму полюбив,
тому не до райських дів.

Однооку непросто заміж видати.

Свій хоч і натовче,
але й не посадить, де пече.

Доброго сина від поганого
ще в колісці відрізняй.

Весільний поїзд після весілля
не готують.

Женихові — наречена,
а дружці — стусан.

Зуби болять і коли виростають,
і коли випадають.

Навіть в солодкому манго
черви бувають.

Трапляється,
й серед левів шакал з'являється.

За олійника заміж вийшла,
а олії не бачить.

Порожній дім — тільки оси в нім.

В домі без господарів
злодію роздолля.

В порожній хаті привиди
танцюють.

Темна хата на змії багата.

Прачевий пес і вдома не свій,
і на річці чужий.

Сусідів навіть відьма не чіпас.

Як з очей, то і з думки.

Недбала господиня ні зерна
не провіс, ні коло печі не вміс.

Жінка, земля, копійчина —
сварок причина.

В нечупари-господині і хата —
смітник.

Розбещений пес на голову лізе.

І лотос, і п'явка — з води,
а які ж різні вони!

Одне яйце, та й те — бовтун.

Одна здохла рибина
увесь ставок гидить.

Який раджа, такі і підлеглі.

Яка кісточка, таке й манго.

Що посіяв, те й пожнеш.

Яка сопілка, така й музика.

Лотос у багні виростає.

Жінку цинотливу, доброго мужчину,
буйволицю дійну і коня баского —
цінують на світі більше від усього.

Рубін і в купі сміття помітиш.

Свою хижу й за сто верст виджу.

Своя оселя — неприступна скеля.

В своєму завулку і пес, як лев.

У себе вдома і я не сірома.

Просто жити — зі щастям дружити.

Хоч і погане десь, зате своє —
не чиесь.

Як поле велике, то і в хаті тісно:
сім'я ж бо росте!

Жадоба одного всю сім'ю губить.

Хто дав роток, дасть і шматок.

Таке щастя, як у рідній хаті,
не знайти і в царській палаті.

Пшениці повна хата —
не треба кращого свята.

Лад у хатині від господині.

Зайшла жару позичати,
та й стала хазяйкою в хаті.

Гарний запах шапкою не прикриєш.

Добра господиня і біля печі,
і біля млинка майстриня.

Ноги додому вертають —
утоми не знають.

У гарної рибини навіть кості смачні.

В оселі без господині
привиди живуть.

Богиню щастя Лакшмі
з хати не виганяють.

Здала їй гірські схили
рівні-рівнесенські.

П'ять пальців на руці,
а всі ж різні!

Сім'ю заводили — від забав та розваг
відходили, бо треба вже голову
ламати, де олії чи дров дістати.

Звідки бездітному знати,
що значить сина втрачати?

Що череп, що голова —
усе плоть своя.

Дині наввипередки жовтіють.

П'ять пальців, що п'ять
світильників — один яскравіший
за інший.

Сміти в хаті своїй, а не в чужій.

Своя хата — царська палата,
чужа хата — хлів.

Чужа голова і гарбуза не варта.

Рука руку і в темряві знайде.

Слухняному слону бивні золотять.

По одній рисинці про всю
кашу судять.

Краще насварити, аніж набити.

Як порожньо в шлунку,
то й домівка на думку.

Своя сироватка завжди солодка.

Щоб своє свого кривим називало,
такого ще не бувало.

Багатством чужим не наповниш
свій дім.

Розбитого вже не склеїш.

Була б стіна, а обмазати її —
не дивина.

Левиці й одного левеняти досить.

Що з палаючої хати не виніс —
усе цінне.

Погорілицю навіть обвуглені
дошки — скарб.

Кожному черв'якові на своєму
дереві добре.

Що не країна, то свій лад,
що не родина, то свій уклад.

Як кісточка болить, те нога знає.

Вчись коротко говорити:
зумій море в глек вмістити

Спершу слово зваж, а потім скаж.

Одне говорити, зовсім інше —
робити.

Надмірне базікання, як і надмірне
мовчання, до добра не приводить.

Слів на сто тисяч, а діла — на гріш.

Про що турботи, про те й розмови.

Слово чемне кожному приємне.

Приємне слово — всім до любові,
а мова гірка — кожен тіка.

Добре слово податком не обкладають.

○

Одні вміють руками, інші — язиками.

○

Легко сказати, та важко зв'язати.

○

Вір не очам, а мудрим словам.

○

Гарне слово дружини чи тестя —
моєму серцю, а прикре й гірке —
тітюнові і перцю.

○

Тримай слово за зубами,
щоб і янголи не знали.

○

Як сонце на небі,
так і поет на землі.

○

Куди сонце не дістане,
туди поет думкою загляне.

○

Воронячу мову лише ворона тямить.

Слово, як стріла, вилетить —
не спіймаш.

○

Одне погане слово скажеш —
почуєш десять.

○

Краще мовчання,
ніж невміле казання.

○

Слів не розкидаш,
добру славу маєш.

○

Раз промовчиш, де слід,
і відвернеш тисячу бід.

○

Мовчання — половина згоди.

○

Мовчання сотні слів варте.

○

Вдарив шаблею —
закливе пізно чи рано,
вдарив словом — вічно ятритьме
рана.

Мовчазний язик крапцїй тисячі
базїк.

Язик гостріший від меча.

Язик може все: і на слона поса́дить,
і голову знесе.

Словом — і слонові на спину,
і під ноги кину.

Не стримав слова —
і вже людям розмова.

На слові зірвався —
увесь світ дізнався.

Язикові закортить —
не втримаш і мить.

Рис розсипав — ще збереш,
сказав слово — не вернеш.

Слово з языка — стріла з тятиви:
спробуй злови.

Язык мовчить — добре й погане
спить.

Сваритись не слід, бо від сварки
не злічип бід, вона не одного
забрала, на погибель скарала.

Що не бубон, то свій звук.

Кожен барабан по-своєму гримотить.

Скільки ротів, стільки і слів.

Хочеш у сварці гору взяти — скажи,
що ти винуватий.

Не будь надто солодкий,
бо проковтнуть,
не будь і надто гіркий, бо виплюнуть.

Хоч вбранням не чепурун,
зате славний веселун.

Що більше волосина
довжиною вихваляється,
то нижче вона нахиляється.

Хочеш вирости в очах людей —
не хвалися.

Де троянди, там і колючки.

Де юрба, там куряви стовп.

Що не голова, то думка своя.

За кунжутним зерням
гора ховається.

Правду вогонь не спалить.

Правда жива гіркою бува.

Хто правду говорить,
той щасливий ходить.

○

Якщо люди кажуть, що правда,
то й ти вір.

○

Правда завжди гору бере,
а брехня на споді.

○

Правдивому нічого присягати,
що правду каже.

○

Спершу на себе глянь,
а тоді іншого гань.

○

Хто інших чорнить,
той сам себе ганьбить.

○

Лестоцями навіть всевишнього
вмилостивши.

○

Хто покладеться на собаку,
що не гавка на злодіяку?

Язик до Делі доведе.

Не знайшлося ще такого,
хто б затулив рота людського.

Хто високо сідає,
тільки вуха має, а очей — ні.

Не вір вухам, а вір очам.

Якщо не просив, а вділили ягня,
то якби попросив — дали б і коня.

Яйце курча вчити стало,
щоб не пицало.

Вір не вуху, а вір оку,
хоч вони й сусіди.

Заочі й падишаха лають.

Проханням і смерті не докличешся.

Краще вчасний плач,
ніж невчасний сміх.

Хто прощення благас,
той небитий буvas.

Чи ж розкаже пімак,
яка патока на смак?

Кобра як засичить,
то й світильник гасне.

Кожній мелодії — своя пора.

Ворона і зозуля — обидві літають,
та різний голос мають.

Брехня без ніг, довго не встоїть.

Брехун мусить добру пам'ять мати.

Одна брехня ще сімдесят тягне.

Отруті нектаром не стати,
хоч і в золотій чаші тримати.

Нема більшого гріха, ніж брехня.

Брехня — патока, правда — перець.

Човен, що брехні повен,
серед річки тоне.

Прач праца по пісні визнає.

Де аскетів багато — нікому співати.

Не дратуй сліпого,
не кажи «сліпий» на нього.

Краще ляпас від доброго,
ніж докір від злого.

Багато хто напугу тримає,
але ж ворону — ніхто не бажає.

Кого шайтан опосів,
того видно і без слів.

В тих, хто сварку слуха,
по чотири вуха.

Найчастіше сварки по святах
бувають.

Що із смітника прийшло,
туди ж і пішло.

Занесену руку ще стримаси,
але не язик базік.

Каяття для грішника —
найкращий щит.

І стіна слухає.

Базікою зробився,
мов собачого мозку наївся.

Хто пса дратує, той сам як пес.

Сильно гримить, а дощ і не капотить.

Брахман, крамар і пес на всіх гарчать.

Не гавкай, псино, я тобі хліба кину.

Хто до дрючка зникає,
тому слово не помагає.

У бійці ящірка, в похвальбі — тигр.

Хочеш — коброю назови, хочеш —
царем зміїним.

Хоч і проковтнув злодій корову,
та вона мукає в ньому.

Виправдувати свій гріх —
гірше ніж сам гріх.

Брехня не живе і дня.

Він свій язик припинати не звик.

Тримай язик на припоні.

Який роток, такий і шматок.

Прізвисько по шкурі дають.

Як частуєш, такі й пісні чуєш.

Що бовкнув язик, те вже не твоє.

Ти ногою, тебе — палигою.

Що місяцю до собачого валування?

Пес казиться,
а караван собі тягнеться.

Собака гавка, а слон собі йде.

Собаче брехання слона не лякає.

Де патока, там і мурашки.

Аби патока, а мухи налетять.

Кажки людям, що їм до вподоби,
а їж те, що любе тобі.

Хто не просить, тому молоко,
хто просить, тому вода.

Як не просиш, то перли самі в руки
сиплються, а просиш —
і сухаря не допросишся.

Від кого маю, тому й славу співаю.

Здалеку і гримотіння барабана
любо слухати.

Листя без вітру не шелестить.

Хвороба починається з кашлю,
сварка — з насмішки.

Сварки страшніші за отруйні ліани.
Стримуйсь, не будь як бешкетник
п'яний.

Живи серед ворогів, як язик серед
тридцяти двох зубів.

Між ворогів бути звик,
як між зубів язик.

Як всі кажуть, що це кіт,
сперечатися не слід.

Папуги не чуть,
як на вежі годинники б'ють.

Аніж вголос проклинати,
краще тихо зітхати.

Ніч коротка, а казка довга.

○

Без очеретини сопілки не буває.

○

Із соломинки гору зробив.

○

Одне «ні» сімдесят лих відвертає.

○

Смійся в міру, а то плакати будеш.

Здоров'ю ціни немає

Є здоров'я — є і щастя,
нема здоров'я —
та хай всьому тряся!

○

Снідай зрана, і хвороба не пристане.

○

Стриманість — уже половина ліків.

○

Богу молися, але й лікарю
поклонися.

○

Не в міру їси — здоров'я не проси.

○

Швидше мийся, поки в Ганзі
вода тече!

○

Зранку прогулявся —
на день сили набрався.

Роби омовіння до світку,
то будеш здоровий взимку і влітку.

Голову в холоді, живіт не в голоді,
ноги в теплі тримати —
повік лікарів не знати.

Як здорове тіло, то й душі мило.

Немає таких грошей,
щоб були варті життя.

Поки твого віку — радій життю.

Де ліків на гріш,
там хвороб цілий ківш.

Краще пильнуватись,
ніж без кінця лікуватись.

На людях вмирати,
як на весіллі гуляти.

Світильник сяє, поки лій має.

До мерця лікаря кликати марно.

Хто тридцять шість страв споживає,
той сімдесят дві хвороби має.

Де багато лікарів,
там цілий рік прохворів.

Де сластолюбство, там хвороб густо.

Недуга слоном приходить,
а мурашкою відходить.

Хто терпів, той буде довго жити.

Від повивальниці живота не сховаєш.

Хоч і в збитку, зате й повезло,
що смерть пронесло.

Чужа смерть не страшна,
бо кожного жде своя.

Смерть лікам не піддається.

Від стріли, що смерть пустила,
не врятує жодна сила.

Людину по-справжньому
після смерті цінують.

В могилі всі рівні —
і знатні, і бідні.

Часто гостювати, гроші позичати,
з дурнем дружити і ліки пити —
повагу, честь, розум і здоров'я
губити.

Чи праву, чи ліву порізав руку —
все собі на муку.

Людина народжується, щоб умерти.

Що людина з народження має,
те тільки після смерті втрачає.

Якщо мавпа і немовля мовчать —
значить, хворі.

Хіба ж лікар знає,
як хворий страждає?

Неук-мавляві може честі лишити,
неук-лікар може життя вкоротити.

Ні в день, ні в ніч
зайве лікаря не клич.

Помреш як не раніше, то пізніше.
Чого ж смерті боятися?

На схід біжи, чи на захід іди —
та ж сама доля тебе чекає завжди.

Аніж шести святим поклонятись,
краще на жодного не покладатись.

Отрусного отрутою лікують.

Небіжчик для всіх добрий.

Сьогодні помер,
а завтра наче й не жив.

Старість прийшла —
сто недуг принесла.

Часом і в шістдесят міцна людина,
а в двадцять — руїна.

Здоров'ю ціна — тисяча втіх і одна.

Людина, як і кінь,
доки добре їсть, доти не старіє.

Аніж ціле там, краще половина тут.

Кожен, хто вмирас,
в рай потрапити бажає.

Хто й не присяде, тому й померти
ніколи, а хто сиднем сидить,
тому недовго жити.

Немає сну аскетові,
немає сну і хворому.

Зараз би врятуватись,
а там — що боятись!

Поки зуби цілі, до них мало діла.

Що болить, тим і вдаряєшся,
кого бачить не хочеш,
з тим і зустрічаєшся.

І ледь живу шкапину тягне
на свіжу травину.

Як бамбук розщепити,
знову його не зростити.

Задоволений завжди щасливий.

Дожився,
що без очей і зубів лишився.

Як не тече вгору вода,
так і юність назад не верта.

Коли торба повненька,
то й дорога рівненька.

Чуже багатство і власний вік
ніхто малим вважати не звик.

Смерть не упуска ні раджі,
ні жебрака.

Зношується одяг —
лишається лахміття,
вмирає людина — лишається пам'ять.

Не зарадить уже злива,
якщо спека поле спалила.

Вдарило по коліну, а іскри — з очей.

Волося сивина вкривас —
не від сонця вигоряс.

Рана затягається,
та рубець лишається.

І у плоті, трапляється,
кілок листям вкривається.

Гульвіса собі віку вкорочує,
а йог — собі віку доточує.

З гладенького глечика
вода відразу збігає.

Сам як горобець, а черево — прірва.

Навіщо жалкувати за тим,
чого не вернеш?

А бажань ще чимало,
хоч і волосся сивим стало.

Поранена змія когось та вжалить.

Хоч сива борода, зате душа молода.

Як уже розверзлися хмари,
то їх не залатаєш.

Годувати старого вола вигода мала.

Надголодь жити — молодість губити.

Біле усім миле, та не сивина:
її дружини не люблять,
вороги не шанують
і при царських дворах не цінують.

Хоч припізнівся,
зате цілий лишився.

Хочеш побачити рай — ляж і вмирай.

Сидить, а в могилу ноги звів.

Не оживши дерево зрубане,
хоча й гілки поливати будеш.

Смерть до всіх посилас гінця:
і до дурня, і до мудреця.

Дні часу не гають,
один за одним минають.

Чи є таке дерево на світі,
щоб його не торкнувся вітер?

Вечір за ранком, ніч за днем —
так і вік проживем.

Час над усе дужчий.

Час, що минув, чи хто повернув?

З дурнем дружити —
себе ганьбити

Дурень язиком плеще,
а розумний думає спершу.

Прослухав «Рамаяну»,
а питає: хто це — Сіта?

Чи ж той мудрий став,
хто відкидає те, що взнав?

У кишені дурня золото
не залежитьсья.

Честі має на дві паї.

Дурень правди не любить.

Дванадцять літ у Делі прожив,
а все піч тонив.

Свого розуму не має
й інших слухати не бажає.

Хто про себе високої думки,
для того всі — педоумки.

Через непомірні гордощі
Равана загинув.

Сокирою та собі по ногах — гах!

Маєш справу з дурним —
не панькайся з ним.

В неповному глеку вода
гучніш плещеться.

Підпалив дім та й радіє під ним.

Запалив хату — чи гарно горить.

Важко мавпу навчати дрова пиляти.

І так мов та мавпа,
та ще й скажений.

Чого після свята галасувати?

Свято минуло,
а воно святкове вдягнуло.

Чи ж варто мечеть розбирати,
щоб одненьку цеглину узяти?

Як одна віця в криницю стрибне,
то й уся отара за нею.

Стати не може на рівні,
а коліна — винні.

Коли дичина тікає,
хто гончака тримає? Дурень!

Пригостили дурня бетелем,
а він його — з хлібом.

Де вже віслоку знати,
чого шафран вартий!

Коріння рубас, а віття поливає.

Спалив дім, бо були миші в нім.

Розумний не сперечався,
а дурень запишався: он я який!

Корову в решето подоїв,
та ще й на долю звалив.

Захотіла мурашка одна
дістати у моря дна.

Найкраща відповідь дурневі —
мовчання.

Божевільному станеш
таємниці звіяти, він про них
із дахів буде кричати.

Від спеки в тінь заховався,
а коріння рубати взявся.

Дурня поважають доти,
доки не розкриє рота.

Плюсклі горошини гучніш
торохтять.

Божевільного хто відразу впізнає?
Рогів же на лобі у нього немає!

В bagno камінь кинеш,
себе заляпаси.

Спершу води напився, а тоді
похопився: а з якої ж ти касти?

Зводить містки,
не дійшовши до ріки.

Ім — про телицю, а вони —
про пшеницю.

У волосі сивина, а розуму ще нема.

З пилюки в'є мотузки.

Живіт болить, а він очі мастить.

Той про поле питає,
а він на тік посилав.

Йому про землю треба,
а він — про небо.

Про день іде річ, а він — про ніч.

Патоку сьорбас,
а солодкі коржі викидав.

Смішно: надумав старий
з молодим рівнятися.

У нерозумного сто думок завжди.

Глухому співати,
з німим розмовляти, перед сліпим
танцювати — зовсім глузду не мати.

Віслюка перепона не ляка.

Начастувався,
а тоді про касту спитався.

На віні¹ перед буйволицею грас.

Не варто буйволицю грою звеселяти,
бо вона все одно буде ремигати.

Почав з гармати в комара стріляти.

Для здохлої корови траву косить.

Простак щокроку має мороку.

Від глузоти ліків не знайти.

¹ Віна — музичний інструмент.

У роззяви ніс воцаний:
куди хочеш, туди й стане.

Дурню порад не давай, бо скільки
м'яч на баню не закидай,
він однаково скотиться.

Щодня чепуриться, а на свято голий.

Голови немає вже, а волосся береже.

Слона і коня течія знесла,
а віслюк за ними ступас,
чи глибоко, питає.

Якщо голова набакир,
то й розум навиворіт.

Захотілося факіру розваги —
свою хижку спалив.

Дурню помагати —
олію в золу виливати.

Ногою підбивас тацю з їжею.

Все море обійшов,
а тільки порожню мушлю знайшов.

Розумний і дурень одне на одного
схожі, поки не заговорять.

Сам без голови, а каже:
голова болить.

За сто тисяч дим обернув на дим.

Побачив павук, що верблюда
таврують, та й собі лапу тягне.

Мураха сміла тавра захотіла,
та й згоріла живцем.

Усе з нами, окрім тьми.

Воза попереду коня ставить.

Не доведи лисому нігті,
то він всю голову обдряпас.

Цікавий ткач побіг бійку гледіти,
та й вернувся побитий.

По пайсі збирає, а жменями
розкидає.

На дванадцять ліктів ганчірки
тринадцять — облямівки.

Сам кроїти не вмів,
а каже: спина крива.

Ліків від отрути не знає,
а в зміїну нору руку стромляє.

Біля річки крутився,
а води не напився.

Подумай, скільки олії витрачав,
поки мідний гріш шукав.

У нього очі на потилиці.

Голуба-побачив, а сильце — ні.

Однією ногою в воді, другою —
на тверді.

Одним каменем двох птахів
збити захотів.

Байдужого ні зустріч не збудить,
ні розлука не засмутить.

Гірше самолюбця в світі немає.

Намагається повернути Гангу назад.

Хто плює в небо — плює на себе.

Хто на місяць пилюку кидає,
того пилюка й засинає.

Неширий люб'язний без міри.

Барабан усередні порожній.

У підлабузника — чорне лице.

Що нікчемніше, то підліше.

Якщо з хмари дуже гримить,
то дощу їй не лить.

В bagno камінь кинеш,
себе заляпаси.

Мій батько все на маслі їв.
Ось понюхай руки мої!

Знайшла мишка зерня —
і вже крамничку відчиня.

Ледве ногами володає,
а й собі на слона ногу закидає.

Обличчя лестиве, та путро мстиве.

Висівок багато, зате борошна мало.

З кунжутного зерняти
пальму робить.

От помре батько, то й поділимо
волів!

Цвіркун на чужий клунок
сів і кричить: я хазяїн!

Нахвалявся слона придбати,
а не придбав і теляти.

Все мріє покататися верхи на тигрі.

Розквакалась жаба,
що й у неї заслаба.

Ціпшов комар на слона походом.

Та я ж його в ріг скручу,
бо татко мій масла їв досхочу!

Хто надто похваляється,
той на землі валяється.

Бурею вбило ворону, а сова:
то від мого прокльону.

І верблюд найвищим себе вважав,
поки біля гори не побував.

Зміцнює тіло, готується до борні,
а жінки на умі.

Віслоп тутешній,
а навчився ревти по-пенджабському.

Курка місцева наче,
а по-чужому кудкудаче.

Впала порожня таця,
а грому, що можна й злякатися.

Хоч носа вріж,
а від свого не відступитись.

Голову поголив,
можна й за коліна братись.

Слонова попона козі не по спині.

Робить з мотузки змію.

Здійняв бурю у чашці чаю.

Розсердився на гору і камінь
розколов, на якому принощі молов.

Тулить латку до хмари.

У ледаря три заняття: спати,
їсти та когось гризти.

Ліньки й руку підняти,
щоб муху прогнати.

Ледар лише на долю покладається.

Хто все літо спить,
в того крізь дах капотить.

У базіки та ненажери тільки химери.

Ледаря лякає діло,
зате до іжі береться сміло.

Працьовитий на полі гнеться,
а пероба з людьми гризеться.

Якось зорав та засіяв,
що не виросте — все гаразд.

Аби не робити, ледар привід знайде.

Сонько лежить, а життя біжить.

Ледар ладен в колодязь стрибнути,
аби тільки спини не гнути.

У ледачого дружина гола ходить.

У пероби завжди хвороби.

Лінощі, сон і позіхання —
три брати смерті.

Не потягнуся пригладити й вуса.

У невинного перукаря
з бамбука пожиці.

Хай пастух не стає за плуг.

У лінивого відмовок тисяча.

Черевань-слуга та гладкий кінь
багато жують, та користі мало дають.

Неважко зладнати, але довго
вмовляти.

Ледащо, лежи та жуй коржі!

○

Багато спати, вуха протирати.

○

Ти князь, і я князь.

А хто ж коню їсти дасть?

○

В роботі — вівця, а за столом — тигр.

○

Сидить, немов сухого гороху
в рот набрав.

○

Живота набити й осел не забуває.

○

Золото витрачає,
а на вугіллі ошадить.

○

Щоб свою люльку прикурити,
ладен чужий дім спалити.

○

Як сліпий почне ласощі ділити,
то більше своїм дати норовить.

Йому простягли палець,
а він всю руку хапав.

○

Рано чи пізно, а помирати,
тож навіщо гроші збирати.

○

Видрі доручили
рибальську сіть стерегти.

○

Перш ніж муху з молока викине,
скнара її оближе.

○

Ласий до солодкого і недоїдки їсть.

○

Воронам пшцастило —
на виноградник залетіли.

○

Борошно, масло і патока — твої,
а вогонь і вода — мої.
Я ж і багаття розведу.

○

Ладен шкуру віддати,
тільки б гріш не втрачати.

Хто хабарі полюбляє —
срібні окуляри надягає.

Заздрісний ладен відрізати й носа,
аби сусідові гірше велося.

Розбивати кокосовий горіх
об чужу голову.

Половини здалося мало —
побіг ціле хапати: і цілого
не дісталось, і половину втратив.

Риба ще у воді, а її вже на дев'ять
шматків поділили.

Жадоба — того ж безумства подоба.

На малій сковорідці — твое,
у великій мисці — моє.

Наляканий крамар без обману
дає товар.

Чим гладший шейх, тим менша віра.

Живіт вже напасся, а очі ще ласі.

Права рука ліву, а ліва праву мис.

Краще не давати коту
м'яса вартувати.

Спритний і з води вершки зніме.

Крамар без вигоди і «добридень»
не скаже.

Крамарчук і падає з вигодою.

Де стерво, там і стерв'ятники.

Де патока, там і мухи.

Жадібному світ тісний.

Жадібний завжди голодний.

○

Всі пройдисвіти однаково думають.

○

Змія змієнят народжує.

○

Змієнята всі однакові — хоч більші,
хоч менші.

○

Чесності ювеліра мала віра.

○

Якщо ювелір золота не приховас,
то собі недугу придбас.

○

Глек сам золотий, але дно мідне.

○

Злодій ніч темну любить.

○

Злодію кожна людина — шахрай.

○

Злодій всюди шукає поживу.

До мене прийдеш, а що принесеш?
І до себе запроси, але що даси?

○

Злодія стережись, бо відвернувся —
і чогось позбувся.

○

Хоч злодій уже і не краде,
а все спокійно не всидить.

○

Що попаде в солоне море,
те сіллю стане скоро.

○

На чуже зазіхає тільки злодій.

○

Легко добувається,
легко й витрачається.

○

Що кіт бачить уві сні?
Обрізки м'яси.

○

Щоб трьом канауджеським брахманам
їжу готувати,
треба тринадцять печей мати.

Чорне в інший колір
не перефарбуєш.

Гроші на все здатні.

Непомірні бажання —
великі страждання.

Верблюда проковтнув,
а його хвостом подавився.

Високо забратись — швидко
зірватись.

Віялом як не махай,
а до урагану далеко.

Наш півень десь гребінцем
хизувався, а через тиждень
павичем припхався.

Голову задираєш —
неодмінно спіткнешся.

Пішов за рогами, а вернувся без вух.

Карлику до місяця не дотягтися.

В кишнях вітер,
а він у Банкіпур гуляти їде.

Гарба тоді гарба, як їде, інакше —
просто непотріб.

Коли гнів гукає — розум тікає.

Гнів не розбирає, що добре,
що погано.

Сама жовта ряса святості не дає.

З касті бгарбгунджа дівчатко,
а шафраном поставило цятку.

Від спокуси до гріха,
від гріха до смерті.

Квітам без пахоців честь мала.

Кожен гончар свої горшки хвалить.

Не копай іншому ям, бо впадеш сам.

Чапля сама біла, зате душа чорна.
Ворона і то краща — і ззовні,
і зсередини однакова.

Гравець завжди злидень.

Найпідступніший ворог — свій.

Страшно не те, що тигр ухопив,
а що через колючки потягне.

Найвсє кіт миначого м'яся
та й подався в святі місця —
гріхи замоловати.

Сам себе ганьбить, а інших винить.

Мас порожню калитку,
а завжди напідпитку.

Видом привітний, серцем —
жалюгідний.

Як борошно кінчається,
дармоїд на очі не потикається.

Безчесному як тонути,
то й ще когось потягнути.

Сам на жменьку розщедрився,
а їсти надовго вмовився.

Корчить делійського чепуруна,
а черевиків нема.

Батько за свій вік не зміг і шакала
вбити, а син: я мисливець
знаменитий!

В руці чотки, а в пазусі — ніж.

Вдень іншому яму копав,
а вночі сам в неї попав.

Решето докоряє:
«Голка на кінці дірку має».

Кінь до ясел — ну скакати,
а на вершника начхати.

В дворі і пес не озветься,
а він коровою клянеться.

Борошна й жмені немає,
а він гостей скликає.

Має три коржики землісті,
а слона кличе їсти.

В хаті їсти нема давно,
а каже: мати меле зерно.

По голівці гладить,
та розум туманить.

Учора тільки став йогом,
а вже сьогодні коса аж до п'ят звиса.

Харчевня — на славу,
а в рот не візьмеш страву.

Хороми високі, та вчинки ниці:
слава чужа йому гірше пожа.

Змія часом навіть рятівника жалить.

Сам з'їв, а на kota звалив.

Чого на когось нарікати,
як сам фальшиву монету хочеш
всукати.

Сам помилився, а на іншого
напосівся.

Нехай сам потону,
зате й інших потягну.

Сам програв, а на дружині зло
зігнав.

На зріст мала, а язик як мітла.

Замість дверей рядюжки шматок,
зате висить дорогий замок.

При караван-сараї собака —
кожному дружка.

Водитися з тим зле,
хто то як антилопа, то як лев.

Вимазався кров'ю і — слава герою!

Посмішка на лиці, та жало на хвості.

Шакалу навіть левову шкуру
вдягти, а за лева не зійти.

Фарбованого шакала голос видав.

Солодко промовляє,
а в серці отруту має.

Сумирний вигляд та влєслива
мова — лицемірства основа.

В солодкий сік отрути домішує.

В очі вихваляє, позаочі — обмовляє.

Ведеться, як тому собаці,
а хвалиться: живу в палаці.

Злодію каже: «Красти йди!»,
шахові каже: «Добре ж гляди!»

Хоч і малі уста, а мова густа.

На устах — ім'я боже, а думки —
про негоже.

Солодко каже, аж слину в'яже.

Слів — на сто тисяч,
а діла — на гріш.

Невпинно боже ім'я шепоче,
а сам чуже цунить охоче.

Робить хвилинку,
а базікає без спочинку.

Висівок багато, а борошна мало.

Твої уста патоку-мед розливають.

Кізяк тільки на паливо годиться.

Цілуватися поліз, та й укусив за ніс.

Хінг давно з'їли, а запах і досі чути.

Зав'яз, як муха в мед.

Ще й не почав, а вже маху дав.

Так поспішала, що аж носа
підфарбувала.

○

Сліпий, а з ліхтарем.

○

Половання настало,
а на гончака хвороба напала.

○

З цілої купи бавовни
і клубка пряжі не напярв.

○

Зозуля якраз ворону пара.

○

У скнари й скоринку понюхася,
то докорів не переслухася.

○

В одного дім загорівся,
а інший біля нього погрівся.

○

Навіщо човну та корабельну щоглу!

○

Шакал тим жив, чого лев не доїв.

У бійку — останнім,
а навіткача — першим.

○

Мотузка згоріла,
а так і лишилась скрученою.

○

Рот як голчане вушко,
а живіт — як колодязь.

○

Ходить жебрас,
а на весь базар ригас.

○

Сліпий-сліпий,
а пічної пільми теж не любить.

○

Кому пожежа, а волоцюзі —
погрітися.

○

Ледь хитнулися листки —
боягуз навітки.

○

Вуглина не стане біла,
хоч переведи гори мила.

Полохливий слон своє військо топче.

Злодій злодію двоюрідний брат.

Пес псові найлютіший ворог.

Начастувався, та й далі подався.

Підступний далеко петлю закидає.

Дружать, як з гарбузом ніж.

Злодія і тюка міцна мотузка шука.

Парфумити щура
ще не настала пора.

Факір друзів не знає.

На дратливого надію мати,
що в дірявий човен сідати.

Від кривого коня й нетямкого слуги
чекай лише біди.

І золото сумнівне,
і ювелір підозрілий.

Собачі хвости чим хочеш масти,
а прямими не стануть.

Його на руки,
а він пальцем в око — тиць!

Злодій мимохідь може
й дготі схопить.

Крадій злодію рідний брат.

Крамарчук фортець не бере.

І стали коти молоко стерегти.

Кішка ласа постерегти м'яса.

У ненажери рот, як в папути,
а пузо — як прірва.

Соромливо лице затуляє,
а ззаду — гола.

Недбайливий слуга — той же ворог.

Крива коняка та сліпий воляка —
чим не військо!

Як пішло на те,
то навіщо мавпі намисто золоте?

З непевним дружба не вийде гарна,
зараз він — тигр, за хвилю —
знов сарна.

Криводушному одна втіха —
що і світ не без гриха.

У всіх святих місцях гарбуз побував,
та солодким не став.

Мангове гілля від плодів гнеться,
а чванлива рицина угору пнеться.

○

Викохав змію в рукаві.

○

На вигляд — здихляк,
а зовуть он як: хан Багатир.

○

Несмілому коту миші вуха відгризли.

○

Довелось шакалові рятувати шкуру,
та й у село кинувся здуру.

○

Навіщо осла на виноградник вести?

○

Скільки осла в Ганзі не мий,
а він вигляд не змінить свій.

○

Уб'єш ворону — ні кісток, ні м'яса.

○

Сліпий спитав у кривого:
куди веде ця дорога?

Віслюк віслюка чухас.

○

Тримайся за п'ять кроків від бугая,
за сім — від слона,
а за тридцять — від п'яного.

○

Став нижчим за сандалі.

○

Ворона лебедя наслідувати стала,
та й забула, як літала.

○

Голова — як куц, а обличчя — гора.

○

Ні спереду, ні ззаду немає складу.

○

Верблюду верблюдом і лишиться.

○

Увіпхався баран до коней у стайню.

○

Так наганьбився,
що в жмені води втопився.

Хить та хить — і хвильки
не постоїть.

°

Удень лагідний, що й годі,
а уночі — перший злодій.

°

Один грішник цілий човен топить.

°

Муха-ласунка зав'язла в меду,
стогне: жадоба завела в біду!

°

На своєму обличчі сажі не бачить.

°

Чиста вода чорнило змивас,
а чорну душу лиш смерть забирає.

°

Поки один одному дорогу давав,
то поїзда й слід пропав.

°

Удень холі святкує, вночі — дивалі.

°

Віяти зібрався, а чи вітер здійнявся?

То такий, що і в дощ не мокне,
і в спеку не сохне.

°

Кепському танцюристові
двір нерівний.

°

Не бачив тигра — поглянь на мурка,
розбишаки не бачав — глянь на
м'ясника.

°

Слонячі ноги — ото справді ноги!
А це...

°

Вділив — значить, стріла,
схибив — так то ж тростинка була.

°

Гості незвані в малій пошані.

°

Ніж дзеркало бити,
краще писк вмити.

°

Пика криба, а на дзеркало кива.

Ходить у ліс по рибу.

○

Якщо можеш на слона сісти,
то чого на осла лізти.

○

Якщо вже змія втекла,
то слід її бити — користь мала.

○

Скупий, що зразу відмовляє,
кращий щедрого, що лише обіцяє.

○

Поки по сіль ходили,
то вже і рис з'їли.

○

Розкопував гору, а викопав мишу.

○

Воно б вигідно в кості грати,
якби не програші кляті.

○

З поквани — та шайтану в лапи.

○

Кинув іскру в солому.

Не біг би, не спішив,
і поса б не розбив.

○

Подарована телиця —
в зуби нічого дивиться.

Може й таке статись,
що й на слоні від пса
не сховатись

Коли сонце сходить,
каганець ховають.

Іноді більше користі від кулака,
аніж від клинка.

Спіле манго будь-коли впасти може.

Учора — крамар,
сьогодні — купець.

Пролив олію — мовби її і не мав,
розсилав сіль — утричі
більше зібрав.

Кликали трьох, а прийшло
тринадцять: бери-не кружку
та доливай води в юшку!

Хто не спішить, той не спотикається.

Хоч дійна корова й брика —
біда не яка.

Як постійно терти,
то й камінь зітреться.

Он як воно є — злодій
стражника б'є.

Стривай-но, ще взнаєш,
почім мука й сочевиця!

Із світильником з тіста морока одна:
в хаті залишить — миші з'їдять,
надворі поставить —
горобці налетять.

Хто швидко йде,
той скоро спіткнеться.

Ледь відвернувся — і добра позбувся.

Копають криницю
не коли загориться.

○

Вчасно не посолів,
а тоді втричі солі звів.

○

І від сміху голова болить.

○

Ковтнути кістку легко,
переварити важко.

○

Невеликий вантаж, а мито — аж-аж!

○

За корову — вісім ан,
за налігач — дванадцять.

○

Курці гріш ціна,
а обскувати — треба рупію дати.

○

Кіт нявчить — мишею страшить.

○

Буря свище — лама дерево найвище.

Курці ціна — гріш,
а мито — вдесятеро більш.

Вітер як війне,
то високе дерево найдужче гне.

Ковалеві кліщі то у вогні,
то у воді.

Ще й світильник не погас,
а тюрбан уже не в нас.

Корова, що від пожежі врятувалась,
тремтіла і як сонце ховалось.

І шакалу часом щастить
левову пайку схопить.

Кравцева голка то до рядна,
то до шовку.

Били горбатого по спині —
і на користь: він без горба нині.

Бувас, що й голка як спис разить.

Голова одна, а турбот — кілька сот.

Іноді гарба човен везе,
а іноді й човен гарбу.

Часом соломинка добродитності
тяжким тягарем стає.

І факельник кривий трапляється.

Ти ще материнне молоко п'єш.

В тебе ще молочні зуби не випали.

Часник і хінга пахнуть різко,
але нема в них запаху камфори
та мускусу.

Купуєш дорого — кашея раз,
кupuєш дешево — сто.

Що не серце то інший світ.

°

У живої людини клопоти щоднини.

°

У шинку хоч води попий —
все одно п'яниця гіркий.

°

До столу не поспішаш —
недоїдки масш.

°

Як пильнуватись, то і крамар
не підмане, і святий не прокляне.

°

Виноградина одна, а ос — цілий рій.

°

Вкусила змія ще малого, а дорослим
боїться й черв'яка дощового.

°

Всяк свої вади прагне сховати.

°

Чужі вади усі знають,
а своїх не помічають.

Один гранат, а охочих — усі підряд.

°

Час спливає, та клопотів не забирає.

°

Вкушеному і мотузка — змія.

°

Вівця якщо й брикне,
то вище коліна не вдарить.

°

Собака вище коліна не кусає.

°

За хвіст овечий триматись,
через річку не перебратись.

°

Мишачу шкіру на барабан
не напнеш.

°

Крамар відомий — прибуток кругом,
злодій відомий — б'ють батоном.

°

Як зважилась танцювати,
нащо лице затуляти.

У камінь стріляти — стріли неувати.

Жінці, що на лівні жонглює,
покривало зайве.

Найперший помічник прачеві —
камінь.

Чи ж присмню тим житись,
на що гидко і дивитись?

Замолоду і вісюк — красень.

Щур кришкою забряжчав,
про себе нагадав.

Схилом угору вода не тече.

Пішов до кажана гостити —
вчись вниз головою висіти.

Серед сліпих і одноокий — раджа.

Сто разів викрутишся,
а до моїх рук таки втрапиш.

Змія на землі звивається,
а в норі випрямляється.

У корчмаря один свідок — п'яничка.

І демон дрючка боїться.

Хочеш не хочеш, а я твій гість.

Поклади п'явку на груди,
то вона не молоко, а кров ссати
буде.

Ще й села немає, а жебраків повно.

Менше сміття — чистіше на світі.

У злодія в бороді
соломинка лишилась.

Сліпий у гості з поводитирем іде.

Дванадцять літ собачий хвіст
у бамбучині тримали,
а він все одно закручується.

Масло собаці на користь не йде.

Злодієві п'ятьма мила.

Як ставочок глибший за ставок,
так і змієня отруйніше за змію.

Злодіїв та змій усі бояться.

На трухляве дерево краще не сідай.

Хай глек і пропав,
зате й пес вдачу показав.

Без милосердя і святий
на м'ясника схожий.

Ворог і сам не спить,
і нам не велить.

Два горшки поряд коли-небудь
та стукнуться.

Прач у чужому дготі танцює.

Необпалений горщик
скатертину неус.

Дерев'яного коня скакати
не змусиш.

Дерев'яного горщика
вдруге на вогонь не поставиш.

Де макуха і маляє одну ціну мають,
звідти щодуху тікають.

Нестатки змолоду, спека-влітку
і місячне світло, коли холоди
настають — радощів не дають.

Взявся вугіллям торгувати,
мусиш і руки відмивати.

Посадови в клітку ворону,
то не навчиш говорити до скону.

У чужому оці й порошок —
колода.

В нього злість на кінчику носа живе.

До воронячого м'яса ворона не ласа.

За бороду того не скуби,
в кого на колінах сидиш.

В шулячому гнізді м'яса
не знайдеш.

Везучого славлять, а невдачу ганяють.

Під одежею всі голі ходять.

Хто до ворога тікає,
своїм біду накликає.

Що більше злодіїв,
то менше їх б'ють.

Колочу акацію посадив —
не бачити солодких плодів.

Легше зрушити з місяця стіну,
ніж подолати звичку дурну.

Воїн помирає,
а полководець славу має.

Як дісталось дарма,
то й тратить жалю нема.

Навіть тоді, коли сторож не спить,
злодій вибере мить.

Як змія змію кусає,
то котра з них здихає?

Кіт мишей навіть уві сні бачить.

У місті верблюду поваги не буде.

З чужої біди сміється,
а над своїм горем — б'ється.

Коли весело — всі сміються охоче,
плакати ж разом — ніхто не хоче.

Поровистий кінь спереду кусає,
а ззаду брикає.

Посадив манго — їж манго,
посадив тамаринд — їж тамаринд.

Накапостив один, а сором усім.

Ой верблюде, верблюде!
Коли в тебе щось пряме буде?

Ще й не били наче, а вже плаче.

Цирульник іншим ноги мие,
а собі не сміє.

Хто вчорашнє доїдає,
про вчорашнє й споминає.

На весіллі у верблюда
жерцем осел буде.

Чим ковдра вогкіша,
тим вона важча.

Таємний гріх не сховать від усіх.

Коли човен гріхи переповнять —
він тоне.

Гріх, як часник, чуть віддалік.

Надбане гріхами іде на покуту.

Гріх солодкий, та ганьба страшна.

Як людина поведеться,
такий і плід дістається.

○

Як ти комусь, так і хтось тобі.

○

Верблюда викрадати —
головою накладати.

○

Краденого верблюда
крадькома ходити не змусиш.

○

Хто ріже цибулю, той і плаче.

○

І мрії, і надії були,
а що лишилось? Купка золи.

○

Життя одне, а прикростей — міх.

○

Певне одно: світить сонце,
значить, є воно.

○

Очам ціну той знає, хто їх не має.

Кури яйця нестимуть,
то й курчата ростимуть.

○

Перед сліпим сльози лити —
себе сліпити.

І в руки сліпому, буває,
перепілка втрапляє.

○

Сліпий у темряві
більше зрячого бачить.

○

Першому з криниці чистої водиці,
останньому — мул.

○

Якщо в торбі лежить,
то й дорога біжить.

○

Зламалося ліжко —
на землі вкладається.

○

Купив коня, то й на батіг
розщедрился.

У скруті і ламаний грін — підмога.

○

Хай і не круглі ладду¹, аби смачні.

○

Хороше ведеться —
весь світ хорошим здається.

○

Як масла нема, то й олія смачна.

○

Чого не поправиш, так і залишиш.

○

Чого не зичиш собі —
й іншим не роби.

○

Як ти до інших,
так і вони до тебе.

○

Хто злякався, той пропав.

○

У безвиході й мурашка жалить.

¹ Ладду — індійські ласощі.

Коли сутужно — всі левами стають.

○

Як доля прихильно гляне,
то й камінчик рубіном стане.

○

Як щаслива днина,
золотом стає і глина.

○

Коли на душі спокій,
то кожен день — свято.

○

Без горя радощів не визнаєш.

○

Щастя і горе за людиною
ходять тісно.

○

Радість з бідой — як брат із сестрою.

○

Спершу подбай про світло у хаті,
а тоді можеш і мечеть починати.

○

Нужденний факір і в дранті раює.

Закутий — мучиться,
вільний — тішитися.

○

Золотого пожа люди
не загаяють у груди.

○

Найбільше щастя —
недовге нещастя.

○

Як прогавив щасну мить,
то чого тужить?

○

Від сміху меншає лихо.

○

На живіт ситий —
не гріх і душу звеселити.

○

Хто і вдома солодко їсть,
той і всюди найперший гість.

○

Спершу собі дай раду,
потім предків і бога згадуй.

Довго думати будеш — усе загубиш.

Коржа на патоці з якого боку
не вкуси — все солодко.

Корові свої роги не важко носити.

Гратися в ляльки — труд легкий.

Три перші гріхи прощають і боги.

Будь світлом для очей,
а для душі — прохолодою.

Тоді в мишей пора золота,
як немає kota.

Дощового сезону
усі вітри дощ приносять.

Золото з рук — обличчя бліде,
золото в руки — маком цвіте.

На вісім днів дев'ять свят.

Тільки рак ходить так:
задом наперед.

Гладеньке личко всі цілувать охочі.

Якщо дармове до хати —
чого працювати!

І в багатства ноги є:
завтра воно у тебе, післязавтра мос.

Страва без солодкого — сумна вдова.

Везучому — шаноба,
невезучому — ганьба.

Вчасно дощ іде — врожай
за собою веде.

Ситому і цукор не солодкий.

Струмок плюскотить —
кожному сполоснутись кортить.

В південних горах
сапдаловими дровами піч топлять.

Як треба — роби так,
не треба — інак.

Коли раджа поруч,
поліцейський — не поміч.

Так треба робити, щоб і дрючок
був цілий, і змії не вбити.

Хто осліп, коли йшли дощі,
тому й досі зеленіють кущі.

Гончар спить цілу днину,
бо хто вкраде його глину?

Як ставок повний,
можна й водограй пускати.

Ласунові сам бог цукор дас.

Що саме достигає, те й смак має.

Що прийшло саме — бери,
бо інший візьме.

Спершу в свої гарби колеса змасти.

Що саме до рук припливло —
те держи, а що з рук спливло —
за тим не тужи.

Котові на щастя повна торба впала.

Аби рис, а ворони налетять.

Як будеш траву жаліти,
то чим же і жити?

Вжалив скорпіон — від болю ридаєш,
вжалила змія — навік засинаєш.

Аби живі були, то ще зустрінемося.

І грішити треба вміти.

Йси гаряче — дмухай.

Сплячому і шолудивий пес
лище лиже.

Перед перукарем усі голови
схиляють.

Темної ночі й мотузка — змією в очі.

Ще побачимо,
на який бік верблюд ляже!

Голова одна, а думок тих — без ліку.

За одним махом два діла
не роблять.

Якби ж і верблюду яку халабуду!

В мечеті і без мулли молитви були.

Одна стежка у мулли — до мечеті.

Людина по краплі збирає,
а всевинний бочками виливає.

Будь-кого влада зіпсувати рада.

Якби собаки траву жували —
усі б їх тримали.

Кульгава корова нехай брахману.

Подряпину на камені спробуй зітри.

Новий мулла ревню до молитви вола.

Новий слуга навіть на тигра плига.

Де два коти, там миші легко втекти.

○

Де двоє, там третій,
як порошок в оці.

○

Слона то витягли, а ще б і хвоста...

○

Весільний поїзд за женихом
тягнеться.

○

От халепа яка —
викинули муху з молока!

○

Якби змога,
то всій би громаді догодити раді.

○

Дивалі раз на рік святкують.

○

Дарують не те, що кому гоже,
а що хто може.

○

Ріку не вмістиш в глеку.

І в тому краї, де ворон немає,
так само світає.

○

Хоч півень і не співає,
все одно падворі світає.

○

Двері до каяття завжди відчинені.

○

Кінь утік? Простуй на тік — він там.

○

Дірява рогожа для верблюда
не ноша.

○

Неспіле манго, спілий тамаринд:
на одне виходить —
однаково зуби зводить.

○

Завтра від сьогодні через поріг живе.

○

Є вогонь, то буде й дим.

○

Полою вогню не затулиш.

Як тікає верблюд, то одна в нього
путь — на захід, в Аравію.

Зробив наспіх — людям на сміх,
а той не спішив — на славу зробив.

Чого прийшли: манго смакувати
чи дерева рахувати?

Бурю перечекай, а від дощу тікай.

Ти землі дрібницею,
вона тобі — сторицею.

Дрючок переднього шукає,
змія заднього чекає.

Мале стрекало, а слона злякало.

Про голову чужу навіть не тужу.

На те він і слон, щоб бивні мати.

Хто отруту пити схоче,
коли її бачать очі?

Був би слон, а погонич — он!

Малі коні чи здорові —
в усіх вуха однакові.

Гість нагодився —
частувать не барися.

Сміх виказує жінку,
а кашель — злодія.

Кого вжалила змія,
тому скорпіон не страшний.

Хоч горщик і пайси не вартий,
але постукай, перш ніж узяти.

Одному статуя — божок,
іншому — скелі шматок.

Є в котлі, буде й на столі.

Ніхто не віда, коли н'є риба.

Кому ж доручити мальків плавати
вчити?

Риба і живе у воді, й сама води
просить, як з'їси її досить.

Носій спішишь, коли важко несе,
а гончар — як продасть усе.

В чужого кашпука горловина вузька.

Кіт як і нападає,
морду лапою затуляє.

І кіт, як розізли, показує пазурі.

Залишена їжа або пеусться,
або псу дістається.

Якби цап силу в плузі мав,
хто б вола тримав.

Вкрадь хоч дрібку, все одно злодій.

Кладуть — лежи, б'ють — біжи.

У спеку розрада — віяло, взимку —
вогонь утіха, а в дощ — пісня,
і ковдра, і над головою стріха.

Якщо вкрав огірка —
хай шибениця не ляка.

Хазяїн не дрима —
зłodісві роботи катма.

В кого стачить духу
ковтнуть вмісне муху?

Не поспішаєш — богові догоджаєш,
а поспіх робити — сатані годити.

Нова річ дев'ять днів служить,
а стара — сто.

Росою спрагу не вгамуєш.

Колючку колючкою витягають.

Якби золоту та ще й пахощі!

Хто надумав іти певно,
втримувать даремно.

Ті чари повні, що безвідмовні.

Навіть пес, коли сідає,
хвостом місце підмітає.

Лінію долі не зітреш з долоні.

Присудила доля кожному зерняті —
кому його споживати.

Випадок — ще одне ім'я долі.

На лимонному дереві не виростуть
солодкі плоди, хоч ти його
й молоком поливай завжди.

З дерева нім, хоч і патокою поливай
щороку, не буде солодкого соку.

Он як доля людиною грас: вчив мову
перську, а довелося жити
з наперетку.

З каменя пічого не вичавиш.

Світильнику діла немає,
як метелик у пьому згоряє.

Дужий б'є, ще й плакати не дає.

Перлина в лісовій глушині —
не в ціні.

Що долею записане, того не зітреш.

○

Чужа душа — країна чужа.

○

Море мурашці і вода в чашці.

○

Дерево, яке на кручі стоїть,
може впасти щомить.

○

У мурашки крила
перед смертю виростають.

○

Жменею повітря не вхопиш.

○

Бульбашку на воді рукою
не вхопиш.

○

Бачиш у світі гарне, бачиш у світі
й погане: одні радіють-гуляють,
інші плачуть-ридають.

○

Що поспіло, те вниз полетіло.

У дерева дган, як не крути,
а на гілці по три листи.

○

День на день схожий не буває.

○

Попіл — найчистіший у світі.

○

Паперовий човник далеко
не запливе.

○

Піщаній загаті недовго стояти.

○

Передню корову тигр першою їсть.

○

Від удару дрюка не розійдеться ріка.

○

Навіщо човен, як річку перебрів.

○

Сліпому спішити зайве.

○

Потрібен, як сліпому світильник.

Все одно що верблюду
зернятко кмину.

Як браслет сидить,
і без дзеркала видно.

Жмутком бур'яну не нагодуєш
слона.

Гірчице зернятко на долоні
не посієш.

Сонцю за приклад
світильника не ставлять.

Усіх одним дрючком підганяє.

Якщо вже щедрий не розкрив
гаманця, то чого гніватись
на скуця?

Йдеш на лисиць полювати,
треба зброю на лева брати.

Залізо залізом рубають.

Хлібці смачні посолені,
а коси гарні — заплетені.

Переправу відкладати —
на тому березі не бувати.

З бавовникового зерняти
нитки не зсучеш.

Товкачем колодязя не копають.

Багаття роздмухуєш —
можеш бороду обсмажити.

Якщо тигр спить — краще не будить.

Обома ногами в два човни не стати.

Скільки не колоти,
а не вийде масла з води.

Краще живий кіт, ніж мертвий лев.

Кульгавий пес і рисовий відвар
любить.

Як обійдешся рядишною,
то навіщо сдваб?

Вечоріс — робочий люд радіс.

Гаряче хапати — язик обікати.

Підеш до двох у гості —
повернешся голодний.

Перший день гість, другий день —
гість, на третій день —
як у горлі кість.

На дурничку навіть казі¹ вип'є.

¹ Казі — мусульманський суддя.

Про горе вголос сумувати —
будуть вороги знати.

Втрачаєш усе — з іншим поділишся,
хоч половину повернеш колись.

Терпіння сторицею
винагороджується.

Хну тільки тоді дають,
як на камені розітруть.

Якщо проганяю духа злого,
то хоч зірву пов'язку з нього.

І курятину щодня їсти —
може вкрай надоїсти.

Не гнівися, котику,
але півню і без хвоста добре.

Шматки м'яса лічи і роздавай,
а суи черпаком розливай.

Лоскіт доти присмний,
доки весело.

На безлісся і куц — дерево.

Була б голова, а тюрбанів
знайдеться не один і не два.

Як сусіду з неба впаде,
то й тобі перепаде.

Людина як та пташина:
сьогодні — тут, завтра — там.

Краще свій вузлик в дорогу взяти,
ніж на чужий визирати.

Минуло — забудь, а думай про те,
що попереду жде.

І левеня ласе до м'яса.

Як тут посміти леву морду помити?

Якби можна травною жити —
усі б її їли.

Як на слона собака не нападає,
той по всьому базару гуляє.

Злодія б'ють, раджі податки несуть.

В одних піхвах двом мечам
не вміститись.

Прямим пальцем олії не вхопиш.

Кіт коло гарячого молока танцює.

З водою і вогнем жарти погані.

Одному вершнику на двох коней
не сісти.

На вогонь і ворога звисока не дивись.

Редьці навіть своє листя важке.

Хоч позичати, хоч у борг брати —
ні те ні друге людини не красить.

Позичасиш — ворога наживаси.

Краще дев'ять готівкою,
ніж тринадцять обіцяних.

Гостей два дні вітають,
а на третій — проklinають.

Краще голуб сьогодні,
ніж павич завтра.

В кого крокодил з'їв когось з роду,
той тремтить, коли бачить колоду.

І ніч пройшла, і справа не пішла.

Якщо плодів манго під деревом
шанру можна назбирати, то навіщо
мангове дерево шукати.

Обікрали праця — збиток тому,
хто білизну прати віддав.

Для рису, який ти ковтнув,
і кисляк — товчак.

Караван-сарай верблюд
бачить звідусюд.

Загруз, як у болоті слон.

Коли слон до ями попадає,
то його навіть жаба брикає.

Руки куці, а манго високо.

З багна та до лайна.

Курку навіть веретенем уб'єш.

Сором'язливий — для всіх
дражливий.

Черв'яків копав, а на змію попав.

Чи глянути, чи подивиться —
невелика різниця.

Їсть, як кізка, і висох, як тріска.

Ото дали: і манго поїли,
і кісточки продали!

Яка країна, така й одежина.

Краще менше їсти-пити,
та в священному Бенаресі жити.

Йдемо-йдемо, а Делі не видно.

Хочеш побачити рай,
літом в Кашмірі побувай.

Криницю на горі копати —
води з неї не брати.

Гончаревий віслок за тим біжить,
у кого дготі в глині.

Бруд ще змиєш,
а погану звичку де дінеш?

Дзеркало для сліпця — ні до чого.

Сліпий тільки раз свого ціпка
губить.

На ціпок у сліпця надія уся.

Що сам зіпсував, того не виправиш.

Тікав, аж хвоста підібгав.

Під світильником завжди темніш.

І таке може бути,
що й злодія обернуть.

Початись не встигло,
а вже скінчилося.

Хазяїна цікавлять заслуги коня,
а покупця — його ціна.

Нестача краму губить торгівця,
а надлишок — покупця.

Сліпуча блискавиця
в чорній хмарі таїться.

І смачно, і їсти лячно.

У двох хазяїв коня черви точать.

Поле і багатство родить,
і старцем робить.

У двох хазяїв буйволиця голодна.

Не думавши зробиш —
потім пожалкуєш.

Що в душі людина має,
те і в інших добачас.

Яструб як високо не літає,
а на землю поглядає.

Від хорошого бетелю ні нуди,
ні кашлю.

Масло біля вогню завжди тане.

Де кривда панує,
там правда сумує.

З нечесної справи добра не буде.

○

Поки живеш, надії не втрачай.

○

Кінець добрий — усе добре.

З М І С Т

5	Вступне слово Віктора Баліна
14	Людина — природи вершина
26	Тільки з роботи видно — хто ти
37	Коли скрутно буває — друг помагає
44	Шанують за розум, а не за вік
55	В бідняцькій хатині і сіль — ласощі
76	Все на світі можна придбати, тільки не батька й матір
95	Вчись коротко говорити: зумій море в глек вмістити
113	Здоров'ю ціни немає
124	З дурнем дружити — себе ганьбити
170	Може й таке статись, що й на слоні від пса не схватись

**ИНДИЙСКИЕ
ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ**

Составление и предисловие
Виктора Иосифовича Балана

С хинди, бенгальского,
пенджабского и других языков.

Перевод *С. И. Наливайко*
Художник *Н. С. Пишика*

Серия «Мудрость народная»
Сборник тридцать шестой

Киев, издательство
художественной литературы
«Дніпро», 1984

(На украинском языке)

Редактор *І. Ф. Лещенко*
Художній редактор *В. С. Мітченко*
Технічний редактор *Л. М. Смолянюк*
Коректор *О. С. Зелик*

Информ. бланк № 2188

Здано до складання 25.03.83.

Підписано до друку 26.07.83.

Формат 70×108^{1/8}.

Папір друкарський № 1.

Гарнітура звичайна нова.

Друк високий.

Ум. друк. арк. 4,9.

Ум. фарб. відб. 10,15.

Обл.-вид. арк. 4,281.

Тираж 50 000. Зам. № 3—101.

Ціна 55 к.

Видавництво художньої літератури
«Дніпро».

252601, Київ-МСП.

вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова
фабрика «Ковтень».

252053, Київ, вул. Артема, 25.

Р
Х
Т
К

**Індійські прислів'я та
І—60 приказки:** 3 хінді, бенг.,
пенджаб. та ін. мов / Упо-
ряд., вступ. слово В. Балі-
на; Перекл. С. Наливайка;
Іл. худож. М. Пшінки.—
К.: Дніпро, 1983.— 221 с.,
іл.— (Мудрість народна,
зб. 36).

Увійшли кращі прислів'я та
приказки, що відображають бага-
товіковий досвід індійського на-
роду.

I 4703000000—205 205.83
M205(04)—83

И(Инд)

